

Asia: VN/27452/2020

Viranomaisten ja julkista tehtävää hoitavien kokemukset julkisuuslain toimivuuteen ja julkisuusperiaatteen toteuttamiseen liittyen

Lausunnonantajan lausunto

1. Toteutuuko julkisuusperiaate asiamukaisella tavalla? Jos ei, niin mitkä ovat nähdäksenne toteutumisen keskeisimmät esteet?

Maatalousyrittäjien eläkelaitos (Mela) toimeenpanee maatalousyrittäjien ja apurahansaajien työeläkejärjestelmää, työtapaturma- ja ammattitautijärjestelmää, Mela-sairauspäiväraahajärjestelmää, maatalousyrittäjien luopumistukijärjestelmää sekä vastaa maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomituspalvelujen toimeenpanosta. Melaan lakia sovelletaan julkisuuslain 4 §:n 2 momentin mukaisesti. Mela-turvaa koskevassa etuuslainsäädännössä on lisäksi säädetty julkisuuslain soveltamisalasta tarkemmin. Julkisuuslakia sovelletaan asiakirjojen ja toiminnan julkisuuteen siltä osin kuin

Mela käyttää julkisuuslain 4 §:n 2 momentissa tarkoitettua julkista valtaa, jollei siitä toisin säädetä. Tämän lisäksi sovelletaan etuuslakien toimeenpanoon liittyvissä asioissa julkisuuslain asiakirjasalaisuutta, vaitiolovelvollisuutta, hyväksikäyttökieltoa ja salassa pidettäviä asiakirjoja koskevia 22-24

§:ää ja rangaistussäännöksiä sisältävää 35 §:ää. Melan näkemyksen mukaan nykyinen julkisuuslaki toimii hyvin.

2. Liittyykö julkisuuslain säännösten käytännön toimivuuteen (esim. asiakirjan käsite, asiakirjan julkiseksi tulemisen ajankohta) haasteita? Jos liittyy, niin kuvatkaa tarkemmin millaisia?

Julkisuuslain 31 §:n 2 momentin mukaan yleinen salassapitoaika on 25 vuotta. Julkisuuslain 31 §:ssä säädetään viranomaisen asiakirjan salassapidon lakkaamisesta. Sen 2 momentin mukaan viranomaisen asiakirjan salassapitoaika on 25 vuotta. Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24-32 kohdassa tarkoitettujen asiakirjojen salassapitoaika on 50 vuotta henkilön kuolemasta tai jos siitä ei ole tietoa 100 vuotta. Soveltamiskäytännössä on havaittu sellainen ongelma, että 24 §:n 1 momentin 23 kohdassa olevat tiedot ovat vain 25 vuoden salassapitoajan piirissä. Mainitussa 24 §:n 1 momentin 23 kohdassa todetaan salassapidettäväksi asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön vuosituloista tai kokonaisvarallisuudesta taikka tuen tai etuuden perusteena olevista tuloista ja varallisuudesta taikka jotka muutoin kuvaavat hänen taloudellista asemaansa, sekä

ulosottoviranomaisen asiakirjat siltä osin kuin ne sisältävät sellaisia tietoja, jotka ulosottorekisteriin merkittyinä olisivat ulosottokaaren mukaan salaisia, sekä tiedot luonnollisesta henkilöstä ulosottovelallisenä ja ulosotto selvitys. Eläkelaitoksen toimeenpanemiin vakuutus- ja etuusjärjestelmiin liittyvät asiakkaiden asiakirjat ja tiedot tulevat siten

osittain julkisiksi sinä aikana, kun henkilö on vielä elossa (esimerkiksi vanhuuseläkkeen määrä, luopumisetuuksiin liittyvät määrät ja asiakirjat, kuten kauppakirjat maatalan luovuttamisesta). Mela on saanut hallinto-oikeudelta yhdessä yksittäistapauksessa päätöksen, jossa Mela veloitettiin antamaan etuusasiaan käsittelyyn yhteydessä toimitettuja asiakirjoja eräässä maatalousyrittäjän sukupolvenvaihdoseläkettä koskevassa asiassa. Mela esittää, että julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 23 kohta pitäisi olla saman salassapitoajan piirissä kuin 24 §:n 1 momentin 24-32 kohdat tai että Melan toimeenpanemaan etuuslainsäädäntöön otettaisiin erityissäännökset koskien edellä mainitussa lainkohdassa tarkoitettujen asiakirjojen salassapitoaikaa edellä kuvatun ongelman poistamiseksi.

Rajanveto salassapidettävän ja julkisen tiedon välillä pitäisi olla selkeää. Luettelo 24 §:ssä olisi hyvä päivittää. On huomattava, että salassapidettävän asiakirjan luovuttaminen on tietosuojaloukkaus.

Asiakirjan määritelmän tulisi olla yksiselitteinen. Soveltajan kannalta on hankalaa, että henkilötietojen käsittely on erillisessä laissa ja asiakirjan käsittely erillisessä. Viime kädessä on kuitenkin kyse tietojen julkisuudesta. Onko tämä erottelu enää tarpeellinen, kun asiakirjat ovat skannattuja ja tulevat sitä kautta osaksi henkilörekisteriä? Asiakirjan määritelmä olisi myös hyvä päivittää.

3. Oletteko havainneet julkisuuslain yksittäisissä säännöksissä tai rakenteessa epäselvyyttä tai tulkinnanvaraisuutta, jotka vaikeuttavat olennaisesti säännösten soveltamista? Nimetkää ongelmia aiheuttavat lainkohdat ja kuvatkaa havaintoa tarkemmin.

Emme ole havainneet.

4. Ovatko digitalisaatio, muuttuneet tiedonkäsittelytavat tai muut muutoksettoimintaympäristössä aiheuttaneet haasteita julkisuuslain soveltamisessa tai julkisuusperiaatteen toteutumisessa? Jos ovat, niin kuvatkaa näitä muutoksia ja sitä, miten ne vaikuttavat lain soveltamiseen?

Emme ole havainneet tästä johtuvia haasteita.

5. Liittyykö julkisuuslain ja henkilötietojen suoja koskevien sekä niitä yhteensovittavien (Julkl 16.3 §) säännösten tulkittamiseen mielestänne haasteita? Jos liittyy, niin kuvatkaa kokemaanne epäselvyyttä tai epäkohtaa mahdollisimman tarkasti.

Antamistapoja koskeva 16 § olisi hyvä päivittää selkeästi yhdenmukaiseksi tietosuojasetuksen kanssa. Tietosuojasetuksessa lähtökohtana on, että sähköisesti pyydetyt tiedot annetaan sähköisessä muodossa.

6. Oletteko havainneet tiedon pyytäjien oikeusturvaan tai noudatettaviin menettelysäännöksiin liittyviä epäkohtia? Kuvatkaa tarkemmin millaisia?

Emme ole havainneet.

7. Minkälaisia toimia organisaationne jokapäiväisessä työssä on tehty julkisuusperiaatteen tehokkaan toteutumisen varmistamiseksi?

Melan tehtävänä on toimeenpanna ansioperusteisia etuusjärjestelmiä ja niihin liittyvät tiedot ovat käytännössä salassapidettäviä. Nettisivuilla annetaan neuvontaa ja julkaistaan esim. julkisia tilastotietoja ja keskeinen etuusjärjestelmiä koskeva ohjeistus. Melaan organisaationa liittyvää tietoa on

nettisivuilla.

8. Koetteko, että julkisuusperiaatteen toteuttaminen ja julkisuuslain toimeenpano on resursoitu organisaatiossanne riittävällä tavalla? Onko organisaatiossanne riittävä ja ajantasainen osaaminen lain soveltamisesta?

Koemme, että on resursoitu riittävällä tavalla. Osaaminen on riittävällä tasolla.

9. Mitkä ovat julkisuuslain kiireisimmät muutostarpeet? Mainitkaa enintään kolme tärkeintä.

Salassapidon päättymisaika, salassapidettävien asiakirjojen luettelon päivitys

10. Muut mahdolliset kommentit ja toiveet, joita haluatte välittää työryhmälle julkisuuslain ajantasaistamistyössä huomioon otettavaksi.

Mela toimeenpanee useita erilaisia etuusjärjestelmiä, tärkeimpinä maatalousyrittäjien ja apurahansaajien työeläkejärjestelmä ja työtapaturma- ja ammattitautijärjestelmä. Mela hoitaa julkisia tehtäviä ja käyttää osassa tehtäviään julkista valtaa. Julkisuuslakia sovelletaan Melaan nykyisin samalla

tavalla kuin yksityisten alojen työeläkelaitoksiin ja työntekijöiden ja yrittäjien työtapaturma- ja ammattitautijärjestelmää toimeenpaneviin vakuutuslaitoksiin. Voimassa oleva julkisuuslaki on asettanut Eläketurvakeskuksen ja Melan samaan asemaan kuin muut yksityisten alojen työeläkelaitokset.

Aikoinaan julkisuuslain esitöissä ratkaisua on pidetty tarkoituksenmukaisena, jotta asiakirjojen julkisuus määräytyisi samoin perustein kuin yksityisten alojen työeläkelaitoksissa. Melan toimeenpanema MYEL-eläkejärjestelmä on osa yksityisten alojen työeläkelainsäädäntöä. Mela pitää aikanaan tehtyä ratkaisua edelleen tarkoituksenmukaisena.

Lisäksi toteamme, että tietojen käsittelyyn ja hallinnointiin liittyvä lainsäädäntö olisi hyvä olla synkronoituna keskenään. Julkisuuslain ja tiedonhallintalain keskinäistä suhdetta olisi hyvä selventää. Tietosuoja-asetuksessa, julkisuuslaissa, tiedonhallintalaissa ja tietosuojalaissa on kussakin omanlaisiaan säännöksiä ja niissä säädellään samantyyppisistä asioista.

Lilius Sonja
Maatalousyrittäjien eläkelaitos